

Memoires

1989-B

**Willem
Oltmans**

PAPIEREN TIJGER

INHOUD

Inleiding	7
Johannesburg	17
Amsterdam	147
Bijlagen	181
Register	283

Een linkse vis in troebele Surinaamse wateren

In Suriname – het voormalige koloniale gebiedsdeel waar dit deel van zijn *Memoires* over gaat – wist men niet veel af van de achtergronden van Willem Oltmans. Na de staatsgreep in 1980 koos ik in weerwil van de opborrelende massale morele verontwaardiging aan beide zijden van de oceaan, in mijn hoedanigheid als opinie-leider van de Surinaamse migranten in Nederland, de zijde van het militaire bewind. Oltmans deed hetzelfde in het kielzog van zijn eerdere naoorlogse politieke stellingname en ervaringen in het dekolonisatieconflict tussen Nederland en Indonesië. Wij waren langs verschillende wegen in hetzelfde politieke schuitje van de linkse Nederlandse tegencultuur beland. Surinamers zagen hem zoals hij was, zonder vooroordeel; een kritisch erudiet journalist, wereldburger, met aandacht voor en inzicht in dekolonisatieprocessen wereldwijd. Zo leerde ik hem kennen. Toen de rapen echt gaar waren tussen Nederland en Suriname, als gevolg van de decembermoorden, besloot Willem het erop te wagen voor de tweede maal in zijn carrière op persoonlijke titel en in zijn flamboyante stijl als *mediator* en crisismanager te interveniëren op regeeringsniveau. Die spontane ondersteuning van een *bakra* kon men in Suriname goed gebruiken en wij, Surinaamse migranten in Nederland, vonden zijn risicovolle stellingname aan de zijde van de ex-kolonie revolutionair. Zeer verrast was ik met zijn persoonlijke aanwezigheid in de zaal van de diertuin Artis, bij de oprichting van de Liga van Surinaamse Patriotten op 29 januari 1983. De pro-Bouterse beweging in Nederland was een feit en Willem Oltmans koos andermaal niet de zijde van Nederland door zijn genadeloze eerlijkheid en brute openheid; en dat mocht iedereen zien en weten. Hij gaf de Surinaamse muitende militairen, de nieuwe status-quo in de ex-kolonie, het voordeel van de twijfel.

Oltmans die in 1983 naar Suriname en Frans-Guyana afreisde en nauwe contacten onderhield met Bouterse, zou na drie jaren directe bemoeienis met de REVO (revolutie) zoals de militairen het hervormingsproces noemden, en met het vredesproces in de binnenlandse oorlog tot de conclusie komen dat er geen land te bezetten was met zijn Surinaamse „vrienden”, die eigenlijk geen echte vrienden bleken te zijn. Hij was woedend over het gekonkel

1989 ■ en geklier van diegenen die zich politiek leider noemden en schaamde zich eigenlijk voor zijn inschattingsfout. Bouterse was nou eenmaal geen Soekarno, die tenminste een gedegen universitaire opleiding genoten had en de steun had van een miljoenenvolk, en zowel ideologisch en als staatkundig bestuurder duizenden eilandgebieden bij elkaar hield. Hij dacht al die tijd met de „koning” van Suriname te doen te hebben, maar kwam al gauw tot de conclusie dat er iets niet klopte met de „bloedgroep” van de solitaire charismatisch lijkende persoon Bouterse. „Die man heeft geen vrienden.” De Surinaamse militairen vertrouwden Oltmans niet en trachtten hem als contraspion in te zetten, dat kan ik van mijn zijde getuigen. Oltmans vrijages met Suriname eindigden dan ook als een nachtkaaars.

Ik heb het geluk gehad in die woelige jaren tachtig hem van dichtbij te hebben kunnen observeren. Hij was een geziene gast op de vergaderingen van de Liga van Surinaamse Patriotten. Vele gesprekken met hem, hebben mij een duidelijke indruk gegeven van zijn geestkracht en durf, maar ook van zijn gelaagd karakter en gevoelsleven dat hij diep verborgen hield voor de buitenwereld. Hij schaamde zich eigenlijk dat hij in menig opzicht was beetgenomen door die lui die gewoon de boel hadden zitten bedriegen en achteraf bezien, bezig waren met hun dubbele agenda's. De belangen van land en volk speelden totaal geen rol bij de machthebbers in Suriname. Het risico van foute inschattingen had hij ingecalculleerd door zijn internationale ervaringen. Maar hij was aanvankelelijk door de gastvrijheid overtuigd van de spontaniteit van de jonge militairen en gaf hen het voordeel van de twijfel. Over de persoonlijke intenties van Bouterse was hij lang consequent positief, ondanks alle negatieve ervaringen rondom niet nagekomen afspraken, betalingen van onkosten en politieke intriges. Die vent bedoelde het goed en was door zijn informatievoorsprong, influisteringen van inlichtingendiensten, mijlen verder dan de rest. Maar kennelijk was hij uit hetzelfde hout gesneden en deed ten langen leste ook maar gewoon mee met die volksverlakerij.

Een zinloze binnenlandse oorlog (1984-1987)

Het nationaal leger van Bouterse had geen greep op de binnenlandse oorlog, daar men onbekend was met de volksaard van de vijand (de cultuur der Boslandcreolen). In Paramaribo had men geen notie van de gevaren van het immense oerwoud. Onbekend waren ook de regio's van waaruit de rebellen opereerden. Het staand leger was afhankelijk van rollend materieel en een vliegtuigje. In het vochtige oerwoud zijn er geen wegen. De guerrilla-oorlog vergeet andere wapens, strategieën en tactieken. Veel binnen-

lands vervoer gaat over de rivieren en krekens. De schrik zat er goed in bij de manschappen van het nationaal leger in deze fase van de binnenlandse oorlog. Ik zat regelmatig in het hoofdkwartier van kolonel Marcel Zeeuw van waaruit de oorlog werd geëördineerd en waar ik de sentimenten van de militairen van binnenuit kon optekenen. Zeeuw, een creool, denderde met zijn stem boven alle geluiden uit. Alleen al aan zijn manier van praten maakte hij duidelijk dat hij de baas was van de Militaire Politie. Uit de eerste ervaringen met de guerrillastrijd, trok het leger lessen en ging zich beter voorbereiden op niet-conventionele oorlogvoering. Brunswijk was in het oerwoud in het voordeel, maar zijn rebellen waren slecht getraind, bijgelovig, niet op de hoogte van modern wapentuig en hadden weinig tot geen onderwijs genoten. Marcel Zeeuw kon in geuren en kleuren vertellen waartoe de kenniskloof en het gebrek aan wapenkennis bij het Junglecommando zoal kon leiden. De boslandcreolen aan de zijde van Brunswijk waren zeer bevreesd voor een nieuw type Braziliaanse tank, de Cascavel, met boordkanon. Bij het afschieten van een regenkanonskogels klonk het gebulder in de ruimte als de donder bij onweer. Vanwege de echo's van de salvo's die ver in de wolken weerklonken, bleef het op grote hoogte in het firmament enige tijd door bulderen, niet zelden gevolgd door een toevallige regenbui. Bij het horen van het helse geluid dachten de rebellen van Brunswijk dat er uit de hemel – waar immers God (*Annana* voor de Winti gelovigen) woont – werd geïntervenieerd in het gevecht. Zij kozen gewis het hazenpad. Brunswijk moest op het niveau van zijn in menig opzicht gehandicapte medestrijders het moreel hoog zien te houden en bedacht een oplossing om de gevechtsangst te beteugelen. Hij ontwierp ijzeren boeien (als armbanden) die aan de bovenarm gedragen moesten worden door de guerrillero's. Dit zou een magisch, kogelwerend middel zijn tegen levensgevaar en voor onoverwinnelijkheid. Op zijn Surinaams gezegd een *tapu* of *sreka*. Hij zegende als een Surinaamse Jomanda, die water spiritueel pleegt in te stralen, deze boeien in voor gebruik tegen het leger van Bouterse. De christelijke manschappen van het nationaal leger bleken verlamdend geïmponeerd. Zij geloofden heilig in de magische werking van de talismanboeien van Brunswijk en waren op hun beurt nog banger voor de oorlog. Tot in Paramaribo werd gefluisterd dat er rare dingen in het bos gebeurden.

Ik heb Marcel Zeeuw gevraagd naar zijn verklaring voor de verwarring aan beide oorlogvoerende zijden. Hij kwam met de plausibele verklaring dat het geloof in de werkelijke magische werking van de Brunswijkboeien is ontstaan door toedoen van een nieuw

■ experimenteel Braziliaans wapen, de FN minimi. Een bijzonder snel wapen waarvan was gebleken dat het zijn slachtoffer dermate snel en efficiënt doorboorde – de kogelgaten vielen na enkele seconden weer dicht – zodat de stakker na getroffen te zijn nog enkele handelingen kon verrichten. Dit wapen is totaal ongeschikt voor de guerrilla-oorlog, vloekte Marcel Zeeuw. Als vanuit de Cascavel met de FN minimi werd geschoten, konden de geraakte manschappen van Brunswijk nog enkele meters doorlopen. Hierdoor leek het erop alsof de kogelwerende „magische boeien” daadwerkelijk werkten. De geraakte guerrillero’s kwamen als lopende lijken, hangend op de tank alsnog aan hun tragische einde. Maar de tankbemanning was in geen velden of wegen meer te bekennen, de overwinnaars waren gevlucht. Zo kende ook het leger zijn eigen „magisch realisme”.

Op 8 oktober 1987 werd er een bijzonder uitstapje voor buitenlandse journalisten naar het ruige binnenland georganiseerd. De aan de macht zijnde militairen waren ernstig verwickeld in een even zinloze als gewelddadige binnenlandse oorlog, die in de Nederlandse media veel aandacht kreeg. De militairen hadden de reis georganiseerd om de buitenlandse journalisten kennis te laten maken met de binnenlandse oorlog. De gasten zouden een *krutu* (vergadering) bijwonen met de bewoners van Pokigron, voorgezeten door de dorpskapitein. Ook was de reis bedoeld om te ontkennen dat er een of meerdere drugsplantages en cocolaboratoria in het oerwoud waren. Kortom, een reis met een politieke missie, door de Surinaamse inlichtingendienst bedacht. Althans zo werd mij verteld. Willem Oltmans en een team van KRO *Brandpunt* waren de uitgenodigde eregasten. Een delegatie van de Liga van Surinaamse patriotten, waaronder ondergetekende, was ook aanwezig. Voor de Nederlandse journalisten was een speciaal luxe aircobusje geregeld. De Surinaamse delegatie kreeg een grotere bus voor ongeveer 10 personen toebedeeld. Marciano Jessurun deed voorkomen alsof ik geprivilegieerd was en in de bus van de Nederlandse journalisten mocht plaatsnemen bij Oltmans, Willibrord Frequin en zijn cameraman Kees Colson. Men bedenke dat de binnenlandse oorlog in volle gang was. Het zou een risicovolle trip worden werd ons, een delegatie Surinaamse Patriotten uit Nederland, voorgehouden. Maar het leger zou ons beschermen. De Patriotten zouden samen reizen met de uitgenodigde Nederlandse journalisten en we zouden dezelfde dag terugkeren. Samen uit samen thuis.

Pokigron is een klein dorpje ten zuidwesten van het Brokopondo stuwmeer dat een oppervlakte heeft zo groot als de provincie Utrecht. Heden is de weg naar Pokigron door de Chinezen geas-

falteerd, maar toen was het een vrij rechtlijnige zandweg langs heuvels en dalen, langs krekken en over bruggen en dwars door een gevaarlijke witte poederberg, doorspekt met erosiegaten en hier en daar was de weg door vijandelijke acties van Brunswijk bewust vernield, om het rollend materieel van het leger de pas af te snijden. Het gebied (voornamelijk dichtbegroeid oerwoud en gebergten) ten oosten van het stuwmeer was onder controle van het Junglecommando van Brunswijk. Het gebied ten westen van dit stuwmeer was onder controle van het leger van Bouterse. We zouden ten westen van het stuwmeer naar Pokigron rijden, wat ten tijde van de binnenlandse oorlog aan de zijde van het nationaal leger stond. Om de Suriname rivier te kunnen oversteken, om via de weg een verbinding te hebben met Paramaribo voor bevoorradings, was dit punt logistiek van enorm belang voor Brunswijk. De honderden bewoners van Pokigron waren bang voor Brunswijk, die daar meerdere malen had huisgehouden. Het nationaal leger bracht rust in Pokigron. Er was een commandogroep onder leiding van militair Jardin, gespecialiseerd in guerrillatechnieken en een militaire post onder leiding van militair Nelom.

Uren te laat, toen bijna iedereen het wachten beu was, vertok een rommelig konvooi particuliere en militaire voertuigen richting Pokigron. Willem Oltmans stapte als een van de laatsten in. Later vernam ik dat hij verwickeld was in een eindeloos gesoebat met de militaire inlichtingendienst over wie wel en wie niet mee mocht en of Desi Bouterse wel aanwezig zou zijn in de delegatie. Hij wilde niet mee als Bouterse, die niet op het verzamelpunt was, niet mee zou gaan. Ook wenste hij dat mevrouw Van Grunsven en andere Nederlandse journalisten zouden worden geweerd, in verband met de exclusiviteit die aan *Brandpunt* gegarandeerd was. Merkwaardig genoeg had de Surinaamse delegatie uit Holland waarvan ik de leiding had niets in de melk te brokkelen. Surinaamse gastvrijheid schenkt 100% aandacht aan de buitenlandse (blanke) gast, wij Surinaamse patriotten waren *ososma* (intimi). Oltmans liet zich geruststellen met de smoes dat Bouterse op een later tijdstip zich zou vervoegen bij de karavaan. Er hing een grimme sfeer in de lucht. Tijdens het rijden nam de onrust bij Willem toe. „Waar blijft die Bouterse? Ik laat me niet bedonderen,” schreeuwde hij toen hij zag dat de colonne werd ingehaald door enkele auto's waarin hij meende Nederlandse journalisten te zien zitten. Halverwege de af te leggen route dwong een paniekerige Oltmans de chauffeur te stoppen. Hij had het helemaal gehad en wenste onder geen beding verder mee te rijden in het konvooi. Hij was rood aangeslagen, zweette hevig, en trilde ongewoon tijdens een reeks amokachtige woede-uitbarstingen die ook onver-

■ bloemde angst weergaven. Niemand begreep het uitstappen van Willem, omdat zijn verblijf als buitenlander op deze gevaarlijke weg en midden in het oerwoud meer gevaren met zich meebracht dan gewoon meerijden met de colonne. Of had hij meer informatie uit andere bronnen? Hij stond kort voor ons vertrek in contact met Nederlandse ambassadefunctionarissen in Frans-Guyana. Had hij op de valreep iets gehoord dat hem angst inboezemde? Hoe het ook zij, hij stapte uit in de hoop dat hij op die eenzame weg wel een lift terug naar Paramaribo zou vinden. Tijd om Frequin en Colson uit te wuiven had hij niet.

Niet lang daarna werd het konvooi vanuit de omliggende bergen beschoten – naar verluud door Brunswijk. We bevonden ons in een hinderlaag en waren plots onverdedigbare schietschijf van onbekenden die zich op grote afstand bevonden. Het konvooi reed gestaag door. We hoorden de salvo's en zagen dat de bus voor ons geraakt werd evenals een open pick-up waarin militairen zaten. Onze auto werd niet geraakt, maar Willibrord lag opgerold als een egel met weggestoken hoofd op de vloer van de wagen, terwijl hij naar zijn cameraman schreeuwde: „Doordraaien Kees” De angstige, bevende Kees antwoordde woedend: „Ben je bedonderd! Ook ik word aangevallen. Wij zijn allen in gevaar, niet jij alleen.” Het ging allemaal heel snel terwijl onze auto doorreed om de plek des onheils zo snel mogelijk te verlaten. Er brak een heftige ruzie tussen Willibrord en zijn cameraman uit, die hem duidelijk maakte dat hij recht had om voor zijn leven te vechten en Willibrord beet hem toe dat hij betaald werd om te filmen en simpel aan het werk was. Colson vond dat de opdracht ophield bij levensbedreigend gevaar. Willibrord vond dat levensgevaar gefilmd moet worden om het te kunnen bewijzen en dat wij ons bevonden op de werkplek. Intussen was de gehele karavaan gestopt en werd de materiële en humanitaire schade opgemaakt. Een militair die in de pick-up zat had zijn pink verloren en enkele passagiers in de bus hadden letsel door rondvliegende metaalscherven van het doorboorde plafond.

In Pokigrón aangekomen hoorden wij dat wij door Brunswijk waren aangevallen en dat vannacht nog een aanval verwacht werd. Er moest op gerekend worden dat wij vandaag niet meer terug konden en enkele dagen zouden moeten blijven logeren in Pokigrón, tot de kust veilig was voor de terugreis. Wij hadden de hinderlaag tijdens de reis weliswaar overleefd, maar zaten nu echt in de val, aldus de militairen. Alle Nederlandse gasten kregen wapens en schietles om zichzelf te verdedigen. Ik kreeg een damespistool, een colt 45, waarom hartelijk werd gelachen. We moesten een militaire code onthouden om elkaar in de duisternis te kunnen be-

reiken voor het geval de vijand 's nachts toe zou slaan. Ik vergat de code weldra en zei in een soort defatistische bui tegen mijn vriend Rudolf Tordjo, die alle commotie ook meegemaakt had, dat ik lekker ging pitten. Ik heb geen ballistische kennis en zou wel persoonlijk met Brunswijk vechten als het moest. Kennelijk door mij aangestoken, gaf ook Rudolf de pijp aan Maarten en viel in slaap tijdens het verplicht wacht houden die eerste nacht. Er werd bruine bonen met rijst gegeten als avondmaal voor het donker werd. De lokale bevolking stond in de rij voor een bordje eten uit Paramaribo; een hemelse delicatessen. Waar ik mij ontzettend aan geërgerd heb, is dat de Nederlandse journalisten die avond waren uitgenodigd op een welkomstfeestje met de lokale legerstaf en onder andere Graanoogst. Waren wij te min of ongewenste pottenkijkers? Het was voeding voor een niet geverifieerde roddel dat zich die nacht een orgie moet hebben afgespeeld in het hoofdkwartier aan de oever, met hetero's en homo's; de homoseksuele geaardheid van Nelom was bekend. Minstens twee Nederlandse vrouwen maakten deel uit van de feestvreugde. Naar verluidt waren dat Marie-Annet van Grunsven (*NOS-Journaal*) en Anne-Jean van Grinsven. Marciano Jessurun, voorlichter en informant van de inlichtingendienst, vertelde mij dat het nationaal leger er vanuit ging dat Oltmans een spion was en dat de twee dames getrainde commando's uit Nederland waren. Zij gingen moeiteloos mee met getrainde commando's op patrouille en vreesden het junglegevecht allerminst. De militairen hadden besloten hen als contraspionnen in te zetten en hen zoveel mogelijk ruimte te geven om hun communicatiepatronen vast te leggen. De leugen die zich afspeelde was echter in Nederland overbekend. Maar wij, gewillige domme eenden die waren gebruikt als kanonnenvoer, wisten nergens van. Een Nederlandse vrouwelijke journalist ging mee met de commandogroep op patrouille onder leiding van guerrillaspecialist Jardin. Bij terugkeer naar Pokigron werd een gewonde burger, Ronald Adipi meegenomen. Het slachtoffer werd op een tafel gelegd als trofee. Hij bleef daar, kermend van pijn, de gehele nacht liggen; open en bloot. Bijna het gehele achterwerk van Adipi was weggeschoten, hij trilde over zijn gehele lichaam en leed zichtbaar enorme pijnen. Hij werd de volgende dag naar Paramaribo vervoerd, samen met alle gasten uit Nederland en overleed daags daarna in het ziekenhuis. Te bizar voor woorden.

De twee versies van het avontuur hebben geleid tot heel veel verwarring. In Nederland was het een voldongen feit dat vijand Bouterse zijn boekje ver te buiten was gegaan door een nepaanval te enceneren. In Suriname circuleerde de versie van de militaire voorlichtingsdienst, dat Brunswijk een Nederlandse delegatie van

■ journalisten had aangevallen. De waarheid is nooit boven water gekomen. Met de woorden van Willem Oltmans zou ik het zo willen formuleren: door het gekonkel en geklier van oneerlijke draaikonten, weet niemand meer waar hij of zij aan toe is. Je gaat dan alle nieuws filteren met je eigen logica. Het leek mij onlogisch dat Brunswijk die de buitenlandse militaire en materiële steun hard nodig had, zijn bondgenoten zou beschieten.

Enkele maanden daarna, in november 1987 verloor Bouterse glansrijk de eerste democratische verkiezingen na de staatsgreep van 1980. Zijn Nationale Democratische Partij behaalde slechts 3 van de 51 zetels. Achteraf was de bevolking tijdens de Pokigron-affaire niet op de hand van de militairen. Dat had men in Nederland nauwkeuriger aangevoeld.

Ik ging op onderzoek uit in Suriname en vernam jaren later van enkele legertoppers dat de Pokigron-affaire inderdaad is opgezet door Bouterse, naar het idee van zijn inlichtingendienst en dat het nationaal leger de opdracht had gegeven aan haar commando's om na de tegenaanval geen levende personen naar Paramaribo te brengen. Omdat oorlogsslachtoffers problemen van allerlei aard met zich meebrengen. De zwaargewonde Adipi stierf in de stad Paramaribo onder verdachte omstandigheden. Lijken praten niet en kosten geen onderhoud, noch moeten zij bewaakt worden en volgens internationale conventies behandeld worden. Ik kon het niet geloven dat wij meedogenloos als schietschijf waren gebruikt in een fase van de REVO waarin ik werd beschouwd – evenals Willem Oltmans – te behoren tot de „vrienden” van Desi Bouterse.

Wiedergutmachung

Mijn vriendschap met Oltmans duurde voort en vanaf 1998 maakte ik geen deel meer uit van het politieke spectrum van de Nationaal Democratische Partij van Bouterse. In 1987 nodigde ik Willem uit om in een kleine Surinaamse delegatie, als toegevoegd deskundige, poolshoogte te gaan nemen bij de Duitse regering naar hun bereidheid Suriname financieel en politiek te ondersteunen. Ik wist dat de Duitsers met de Tweede Wereldoorlog in hun maag zaten en het kader van *Wiedergutmachung*, vooral jegens derde wereldlanden tot veel bereid waren. Oltmans ging gretig in op mijn uitnodiging, maar ik wist niet dat hij een dubbele agenda had. Maar enfin, verblind door onze loyaliteit aan Suriname besloten wij naar Duitsland te reizen. Op verzoek van Brunhilde Bhagwandin, een charmante Surinaamse die in Neuss woonde, bezochten wij op persoonlijke titel de nieuwbakken Duitse regering Kohl. Helmut Kohl had op het laatste moment afgezegd vanwege andere verplichtingen en liet zich vertegenwoordigen. Tot mijn

schrik begon tijdens het gesprek mevrouw Bhagwandin plotseling hard te huilen toen zij aan het uitleggen was dat door de Nederlandse economische boycot van Suriname, er weldra een enorme hongersnood en sociale onrust zou kunnen uitbreken in Suriname. De Duitsers lieten weten begrip te hebben voor de positie van Suriname, maar benadrukten tegelijkertijd hun bondgenootschap met Nederland. Willem gebruikte de emotionele adempauze om de Duitse versie van zijn boek *Het Sovjet-standpunt* te overhandigen aan onze gastheren. Om de eruptie van Brunhilde Bhagwandin te camoufleren, nam ik het woord en legde uit dat wij haar erkentelijk waren dat zij als Surinaams-Duitse staatsburger ons hiernaartoe had begeleid. Op de terugweg legde zij ons uit dat haar huilbui tactiek was, om haar woorden kracht bij te zetten bij die gevoelloze Duitse politici. De auto waarin wij zaten raakte bijna van de weg door ons aller uitbarsting van hilariteit, maar ik zei toch even kritisch tegen Willem dat hij me verrast had met zijn abrupte promotie voor zijn boek. Of was het een *Wiedergutmachungs*-actie? „Zo doe je dat, je moet het moment ruiken en gebruiken, weet ik uit ervaring mijn vriend. Aan talmen en dralen heb je niets. Neem dat nou aan van mij.” We hadden dolle pret in de auto na een vergeefse poging de Duitsers voor Suriname te interesseren.

Ludwig van Mulier

1 mei 1989*Hillbrow*

Jabulani Patose informeerde me per telefoon uit Boipatong dat de ontmoeting van burgemeester Samuel Kolisang en diens delegatie met De Klerk „very positive” was geweest en twee uur had geduurd. „He was very straightforward in everything. We also encouraged him to meet likewise with the radicals to have a better overview.” Hij vervolgde: „We learned a lot of important and good things from him. He understood we were moderates, also fighting for freedom.”

Minister Barend du Plessis van Financiën heeft in Londen gezegd dat het onvermijdelijk is dat er op den duur meer zwarte gezichten in de regering van Zuid-Afrika zullen zitten dan blanke. „We will govern ourselves into a new situation,” aldus de minister die president Botha citeerde.¹ De geluiden uit Pretoria wijzigen stap voor stap.

Alfred Vierling begint morgen bij de UNISA in Pretoria, waar hij een afdeling gericht op China gaat opzetten. Hij is voor zes maanden op proef gecontracteerd. Dat is dus toch maar gelukt, om hem weer op gang te krijgen.

2 mei 1989

Nu dringt ook het CDA aan op een krachtiger boycot van Zuid-Afrika. Net als Kok willen nu ook Ruud Lubbers en zijn companen dat geen steenkool meer naar Rotterdam komt en de KLM haar vluchten naar Johannesburg stopzet.² De Haagse knoeipotten schijnen het kabinet te willen laten vallen. De VVD-ministers Ed Nijpels en Nelie Smit-Kroes willen dat een bijna zeven miljard gulden kostend Nationaal Milieu Beleidsplan doorgaat. Daarnaast is er gelazer over een reiskostenforfait. Hoe is het godsterwereld mogelijk? Alleen de Hollandse superzuinige kruideniersmentaliteit bouwt rondom zo'n zaak een affaire om een kabinetscrisis te krijgen.

Ik heb na enig zoeken weer een interessante zwarte knul gevonden: Moeketsi Shai. Hij werkt in Randburg met compu-

1 *The Star*, 29 april 1989.

2 *The Citizen*, 2 mei 1989.

ters. Hij is als 31-jarige computerdeskundige bovendien directeur van het Black Management Forum. Ik sprak met hem in de vergaderruimte van het bedrijf waar hij werkt. Iedereen strijd volgens Shai op zijn eigen manier tegen apartheid. Sommigen kiezen ervoor om het systeem van binnenuit te proberen te veranderen, anderen opereren buiten het systeem en stellen zich duidelijker tegen apartheid op. „Maar wie krijgt de macht als we straks mogen gaan stemmen? Meestal zie je dat die macht naar de mensen gaat die zich het duidelijkst tegen het systeem hebben opgesteld.”

Ik vroeg hem of hij bedoelde dat al het werk wat de zwarten van binnenuit het systeem hebben verzet, vergeten zal gaan worden.

„Ja, mensen vergeten dat. Je moet niet vergeten dat bevrijding gepaard gaat met emotie. Het is makkelijker je te identificeren met hen die zich tegen het systeem hebben verzet. Er is wel een sterke gedachte ‘ik haat de blanke niet, maar ik haat het systeem’ maar eenmaal bevrijd zijn mensen noch rustig, noch objectief. Ze zullen niet alleen de blanken afwijzen, maar ook de zwarten die met de blanken hebben samengewerkt. Als je het mij vraagt, gaat dat gebeuren. De Buthelezi’s, de Boya’s, de Mavuso’s en al die anderen hebben hun keuze gemaakt om met het systeem samen te werken. Zij zullen dit hebben gedaan in de overtuiging dat zij daarmee ook de zwarten zouden helpen. Maar of het de juiste keuze is geweest? De tijd zal het leren.”

Ik zei Shai dat ik nog een aantal patriottische zwarten zou gaan ontmoeten die hun strijd leverden van binnenuit het systeem. Ik vroeg hem of hij dacht dat die mensen compleet vergeten zouden gaan worden wanneer de zwarten hun bevrijding hadden.

„Je moet praktisch zijn,” antwoordde Shai. „Dat zeggen ook de mensen die vanuit het systeem werken. Maar om iets te kunnen bereiken, heb je wel de samenwerking van de mensen nodig. Maar om die samenwerking te krijgen, moeten de mensen je wel op de juiste manier zien. Zwarten die vanuit het systeem werken, worden door de meeste mensen toch negatief bekeken.”³

Ik heb ambassadeur Hoekman in Paramaribo een brief geschreven en hem gevraagd me te helpen de vordering op Suriname te innen.⁴ Ook heb ik een nogal misselijke brief van de fameu-

3 Meer van het gesprek met Moeketsi Shai is te lezen in *Listening to the silent majority*. Redactie: raadpleeg: http://www.dbnl.org/tekst/oltm003list01_01/.

4 Zie bijlage 1.

ze professor Wagenaar uit Leiden ontvangen.⁵ Ik heb mijn oom Lex Poslavsky een kopie toegezonden en hem om zijn indruk gevraagd.

Bemoedigend nieuws is dat Jans Rautenbach een ontmoeting zal hebben, vergezeld door zijn advocaat, met mijn advocaat Frans Gerber, om na te gaan of een regeling mogelijk is voor mijn claim op die man. Generaal du Toit, die ook dit voor me heeft geregeld, is een wonderdokter.

Journalist Jon Qwelane van *The Star* heeft mijn boekje en post in Windhoek ontvangen en ziet Tutu, Boesak en Beyers Naudé natuurlijk als helden van de zwarte revolutie. Er is „dus” geen reden om mij te ontmoeten, want dat zou geklets in de ruimte worden.⁶ Misschien heeft hij gelijk en toch schrijf ik hem dat ik, van mijn kant, hem graag zou spreken.

De koers van de rand is tot een nieuw dieptepunt gedaald, het laagste in drie jaar.

Het is toch ongehoord dat de Nederlandse ambassade vanuit Den Haag toestemming zou hebben om een actieve rol te spelen bij het bestrijden van de apartheid in Zuid-Afrika. Er zou bijvoorbeeld hulp worden verleend wanneer Nederlandse paspoortdragers die naar Zuid-Afrika emigreerden, voor militaire dienst zouden worden opgeroepen. Ze worden steeds gekker en volgen in hun gedrag Amerika's voorbeeld, ook wanneer dit in strijd is met de het Handvest van de Verenigde Naties. Sinds het Haagse „experiment” met Klaas de Jonge – in flagrante contradictie met alle grondregels van het internationale recht tussen staten volgens het Handvest van de Verenigde Naties – glijdt Buitenlandse Zaken van kwaad tot erger. Hans van den Broek is dan ook een product van AKZO en de daar geldende handelspraktijken, waar de hand lichten met geldende regels in het internationale verkeer tussen zakenlieden usance is.

3 mei 1989

Het kabinet Lubbers is gevallen. Lubbers diende zijn ontslag in bij de koningin. De VVD-fractie onder Joris Voorhoeve schijnt een lijmpoging te ondernemen. Ik heb hem een briefje geschreven nu eens niet toe te geven aan links geklets van de PvdA.

Ik kreeg een lieve brief van Sylvia Juel-van Lennep.

Een brief van advocaat Van den Heuvel uit Ermelo maakt de attitude van Desi Bouterse in mijn zaak alleen nog maar duis-

5 Zie bijlage 2.

6 Zie bijlage 3.